

Rozhovor s Alenou Budkovou

Autor: Mgr. Hana Kólová

Číslo: roč. 5, č. 2-5/2019

Rubrika: Impulsy u kávy

Klíčová slova:

Mgr. Alena Budková je dlouholetou a oceňovanou knihovnicí Městské knihovny Sedlčany, zde se věnuje práci s dětmi a mládeží.

Kdy jste se poprvé dozvěděla o metodách kritického myšlení?

To už je docela dlouho, ani to neumím říct přesně na roky. Když jsem v knihovně dostala na starosti vedení lekcí informačního vzdělávání pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy, tak jsem se nejdříve vyděla, že to nebudu umět. Ředitelka naší sedlčanské knihovny Blanka Tauberová mě přesvědčila, že to zvládnou, a vytrvale mě v této práci podporuje i dnes. Já jsem převzala základ lekcí, které už dělaly moje předchůdkyně, ale potřebovala jsem je oživit, přepracovat, doplnit... Hledala jsem na internetu a narazila mimo jiné i na metody kritického myšlení. Velmi rychle jsme původní základ a koncept informačního vzdělávání rozšířili o další pořady a lekce, většina vzešla z požadavků ředitelů a učitelů škol. Ve všech je řada aktivit a metod, vzájemně se doplňují, prolínají a tvoří celek. Sluší se dodat, že moje kolegyně z dětského oddělení Jana Roškotová, která pracuje s malými dětmi, školkami a 1. stupněm základních škol, metody kritického myšlení do svých programů také začleňuje, takže je spolu můžeme konzultovat a sdělovat si postřehy k jejich použití.

Pokusila jste se je hned začlenit do lekcí, které v knihovně realizujete?

Ano, postupně jsem začleňovala metody do svých programů. Ale nespolehala jsem se jen na ně, dodnes kombinuji nejrůznější přístupy, možnosti a aktivity. Snažím se, aby téma i jeho prezentace žáky bavila. Vždy záleží na cíli, který si pro daný program stanovím, někdy jsou to cíle jednoduché – vyvolat diskusi, přemýšlet nad tématem z různých úhlů pohledu, přivést je k poznání, že nejde vše rozdělit jen na jasná černá a bílá fakta, že je celá škála šedých odstínů a že je důležité si uvědomit souvislosti.

Je rozvíjení kritického myšlení u dětí a mládeže podle zavedených metod náročné na přípravu a použitý materiál?

Na materiál ani tak ne, u přípravy záleží spíše na zkušenostech a také na osobnosti lektora. Například *Vennův diagram* je báječná metoda, která se dá využít pro malé i velké, pro jakékoliv téma. Jde o to, nebát se je zkusit. Metoda *kostka* se zdá být na první pohled těžká a hůře uchopitelná, ale právě s ní se dají krásně ukázat úhly pohledu a použít se dá také velmi široce. Můžu ji přizpůsobit, otázky, které se k ní vztahují, přeformulovat konkrétně k tématu, které otevírá nebo které chci rozšířit. To už mě samozřejmě stojí více času a přemýšlení. *Poslední slovo patří mně* je také výborná metoda, ale lektor musí být připraven a citlivě ji řídit a dohlédnout na dodržování pravidel. Zvláště když lektor žáky, kteří jsou před ním, nezná. Neví, jak je třída naladěná, nezná „role“ ve třídě. Jiné je to pro učitele, jiné pro knihovníka. Knihovník má ale tu výhodu, že nemá žáky „zaškatulkované“, takže často se výborně projevuje žák, který je jinak, co se týče známek ve škole, slabý.

Doporučila byste nějaké přehledné zdroje, prameny, ze kterých by se daná metodika dala nastudovat?

To je těžké. Určitě bych odkázala na Kritické listy, Kritické lístky a obecně na portál Kritického myšlení. Docela dobře jsou metody popsány na webových stránkách Libora Kyncla, některé jsou popsány na stránkách KISKU, řada jich je uvedena v archivu metod pro pedagogy na webových stránkách respektneboli.eu. Zdrojů je jistě mnohem více, ale já nejvíce čerpám ze svých zápisků ze 40 hodinového kurzu Čtením a psaním ke kritickému myšlení, který vedla Květa Krüger a Kateřina Šafránková. Můžu vřele doporučit, protože metody si vyzkoušíte sami na sobě, a tím je i lépe pochopíte nebo vás k nim napadnou různé variace a možnosti použití.

Které z metod se vám osvědčily nejvíce a proč?

Model E-U-R, který je někde uváděn mezi metody RWCT, беру jako samozřejmost. *Myšlenkové mapy* a s nimi související asociační řady беру jako samostatnou kapitolu, ač jsou někde uváděné také mezi metodami kritického čtení a psaní. Jsou výborné a mají široké spektrum využití - myšlenkové mapy používám často, dají se krásně využít jako evokace nebo reflexe, ale i jako výstup pro samostatnou práci žáků ke konkrétnímu tématu...

Mám ráda *Vennův diagram* pro svou jednoduchost a všestranné použití, *Kostku* pro svou komplexnost, *Rychlý výběr* pro práci s knihami, *T-graf* pro diskuzi a pro přehled výstupů skupin. Hodně pracuji s *vizualizací* a jejími různými variacemi, jejichž popsání a možnosti použití by vydaly za samostatný článek. Dobře ji popsala Kateřina Šafránková v Kritických listech, ty jsou opravdu dobrým zdrojem informací. Ale chce to chtít je najít, chtít je použít a nebát se jich i za cenu občasných neúspěchů. Nemusí všechno vyjít napoprvé, někdy to trvá, než si vše takzvaně „sedne“. Ještě je důležité, aby zaznělo, že použití jakékoliv metody musí mít své opodstatnění. Musí být jasné, proč ji používám, pomáhá mi dojít k cíli, který jsem si vytyčila. Nejde o to „někam ji prsknout“, abych byla in a měla ve svém programu metodu RWCT, ona do konceptu lekce musí zapadnout, být tam k užítku, posouvat myšlení, dění, uvažování a „netrčet“ tam.

Jak na ně reagují děti?

Většinou dobře. Prostě jsou součástí programu, kterého ony se účastní, a mají tam svůj účel. Nestává se mi, že by je nepochopily, jsou nástrojem - přemýšlí spíše nad tématem, které RWCT přinášejí.

Dostáváte zpětnou vazbu svědčící o tom, že je tato metodika účinná?

Zpětná vazba je jednak od učitelů a jednak od dětí. Nikdy se nezavděčíte všem, vždy to jednoho bude bavit víc a jednoho míň, někomu bude bližší tato metoda a druhému jiná. Ať je to učitel nebo žák. Zpětná vazba je trochu ošemetná věc. Ano, udělá mi radost, když lekce žáky baví (to vidím) a učitel se líbí. Obvykle nehodnotí konkrétní metody, ale celek. Pro mě je ale daleko důležitější, když se žáci vrátí za pár let a řeknou, že se jim témata probíraná v knihovně hodila v jejich dalším studiu nebo v práci. Když se vrací a říkají, že by potřebovali pomoci s konkrétní prací... A tím vím, že koncept lekce a zvolené metody jsou dobře nastavené, že fungují, jak mají.

Máte nějaké praktické tipy, ke kterým jste po několikaleté praxi dospěla, a mohla byste se o ně podělit s ostatními, možná začínajícími knihovníky?

Obecně bych doporučila nebát se a metody RWCT prostě použít. Dobré je zkusit si je nejdříve na svých blízkých nebo na svých kolezích. Pro mě osobně je důležitá první zpětná vazba na novou lekci od Blanky Tauberové. Ne proto, že je ředitelkou, ale protože to „vidí“ a má přesné a praktické

připomínky. Umí nasměrovat, jde po smyslu a cílech lekce, upozorní na zbytečné nebo zavádějící prvky apod. Najděte si ve svém okolí někoho, kdo tohle umí, kdo vám pomůže odhalit slabá nebo nefungující místa, kdo vám poradí, když budete potřebovat. Opakuji se, ale musíte vědět, proč tam tu kterou metodu chcete použít, jak ji využijete.

KÓLOVÁ, Hana. Rozhovor s Alenou Budkovou. *Impulsy: Inspirace, náměty a trendy dětského čtenářství* [online]. roč. 5, č. 2-5/2019 [cit. 2020-01-20].

Dostupný z WWW: impulsy.kjm.cz/impulsy-clanek/rozhovor-s-alenou-budkovou.
ISSN 2336-727X.